

Till
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

e-post: u.remissvar@regeringskansliet.se

Alvik, 09 december 2024

Yttrande över "Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid" (SOU 2024:42)

Diarienummer: U2024/01680

Sveriges kristna råd är en kristen paraplyorganisation med 27 medlemskyrkor och 3 observatörer. Flera av våra medlemskyrkor är huvudmän för folkhögskolor och samtidigt medlemsorganisationer i ett av studieförbunden. Dessutom är trossamfundet, främst genom sina församlingar, själva bärare och utövare av en rik kultur- och bildningsverksamhet.

Synpunkter på förslaget

Sammanfattning

Sveriges kristna råd

- *tillstyrker* utredningens förslag om att behålla självförvaltningsmodellen
- *avstyrker* alternativförslaget till självförvaltningsmodellen
- *uppmärksammar* regeringens behov och önskan om ökad delaktighet i uppföljning och utvärdering av hanteringen av statsbidragen, såsom uttryckt i kommittédirektiven
- *tillstyrker* utredningens förslag om uppföljning, utvärdering och revision av statsbidragets användning
- *understryker* vikten av att värna folkbildningens oberoende och välkomnar utredningens utgångspunkt att vilja värna "armlängds avstånd".
- *noterar* spänningsförhållandet mellan önskan om ökad kontroll och behovet av tillit, bland annat i resonemangen kring "en ny balanspunkt"
- *ifrågasätter* ändamålsenligheten och lämpligheten av förslaget om kravet på en nationell redovisning av samarbetspartners för att erhålla statsbidrag
- *välkomnar* utredningens intention att genom nya mål- och delmålsbeskrivningarna bättre synliggöra folkbildningens breda bidrag till samhället och demokratin
- *föreslår* att i den tilltänkta målbeskrivningen inkludera vikten av "livslångt lärande"

Kommentar

Självförvaltningsmodellen bör behållas

Sveriges kristna råd delar utredningens bedömning gällande självförvaltningsmodellens fördelar, då den framstår som ändamålsenlig, förhållandevis kostnadseffektiv och säkerställer "armlängds avstånd" mellan staten och folkbildningen (se s.347).

Sveriges kristna råd delar utredningens bedömning om att alternativförslagen till självförvaltningsmodellen skulle skapa "problem som handlar om folkbildningens fri- och frivillighet" och "inte i sig hantera de risker [...] som uppstår när folkbildningen samarbetar med föreningslivet." (s. 338) Sveriges kristna råd avstyrker därför alternativförslaget med att överföra fördelningen av statsbidraget till myndighet.

En ny modell för statlig delaktighet i uppföljning, utvärdering och revision

Utredningen framhåller folkbildningens betydelse för både enskilda individer, liksom samhället i stort. Folkbildningen bidrar till livslångt lärande, det demokratiska samtalet, kulturlivet, karaktärsdanande, utveckling av färdigheter och utveckling av gemenskaper – med mera. Allt detta beskrivs väl, och emellanåt med välkommen värme, i utredningen. Sveriges kristna råd understryker utredningens utförliga beskrivning utifrån våra egna erfarenheter och samarbeten med folkbildningsaktörer.

Sveriges kristna råd uppmärksammar samtidigt att utredningens direktiv och underliggande narrativ uppenbarar ett skadat förtroende hos regeringen gentemot vissa delar av statsbidragshanteringen inom folkbildningen. Att återskapa förtroende torde ligga inom alla parterns intresse. I denna anda välkomnar vi att folkbildningsaktörerna, inte minst studieförbunden, de senaste åren själva – delvis som en reaktion på att ha drabbats av fusk – vidtagit en rad åtgärder för att förbättra transparens och trygghet i samarbeten på olika sätt. Sveriges kristna råd välkomnar också att utredningen erkänner de åtgärder för stärkt kontroll och uppföljning som Folkbildningsrådet och studieförbunden redan genomfört.

Utredningen föreslår nu ett statligt komplement för uppföljning, utvärdering och revision som förefaller välavvägd. Självförvaltningsmodellen ska behållas men modifieras och kompletteras med uppföljningsinsatser (genom MYCA, IFAU och CIF) och revision (genom Riksrevisionen). Sveriges kristna råd tillstyrker denna modell.

Uppföljning och utvärdering är centrala för all slags verksamhetsutveckling, och de tilltänkta myndigheternas insatser kan mycket väl tänkas bidra med värdefulla insikter inte bara till regeringen gällande folkbildningspolitiken, utan även synliggöra nya aspekter av verksamheten för folkbildningsaktörerna och allmänheten. Sveriges kristna råd vill dock i

sammanhanget påminna om riskerna med att försöka kvantifiera de kvalitativa aspekterna av folkbildningen vid val av indikatorer och kriterier för utvärdering och uppföljning.

Det finns en befogad oro bland folkbildningsaktörerna över att den nya modellen kommer ta resurser från folkbildningsverksamhet till administration såväl på nationell nivå hos bidragsgivaren, då myndigheternas tillkomna kostnader ska tas från folkbildningsrådets utdelningsbara medel, som på lokal nivå hos bidragstagarna, genom ökad administration hos de enskilda folkhögskolorna och studieförbunden. Och fastän en annan finansieringslösning för åtgärderna kunde övervägas, så förespråkar Sveriges kristna råd sammantaget modellen med modifierad självförvaltning framför de utredningens alternativa förslag där fördelningen av statsbidrag i sin helhet överförs till myndighet.

En oberoende folkbildning som en del av ett starkt civilsamhälle

Sveriges kristna råd värnar om ett bärkraftigt samhälle, där ett oberoende civilsamhälle är en stöttepelare. Även utredningen vill värna oberoendet genom "armlängds avstånd" mellan staten och folkbildningen. Sveriges kristna råd välkomnar denna utgångspunkt.

Samtidigt medför det nämnda minskade förtroendet från regeringens sida en önskan om en "ny balanspunkt." Utredningen resonerar i många punkter klokt angående denna balanspunkt. Samtidigt är det viktigt att påminna om att emedan bristande tillit ofta åtföljs av ökad kontroll, så leder ökad kontroll inte per se till ökad förtroende.

Redovisning av samverkanspartner

Sveriges kristna råd delar utredningens bedömning gällande vikten av transparens och att vid behov kunna tillhandahålla information om samverkanspartner. Däremot ifrågasätter vi ändamålsenligheten och lämpligheten av utredningsförslaget om att en redovisning av samtliga samverkanspartner och samarbetets effekt utifrån de folkbildningspolitiska målen utgör ett krav för att erhålla statsbidrag.

Det finns en rad oklarheter gällande begreppsdefinitioner i utredningens förslag som gör det svårt att tydligare ta ställning. Dessutom framkommer det inte av utredningen huruvida redovisningen kan tänkas påverka beslut om statsbidrag. Det finns en risk att ett sådant styrmedel, som i praktiken skulle innebära en sorts statligt register över samarbetspartners, påverkar inte enbart folkbildningspolitiken utan själva utformningen av folkbildningens verksamhet, vilket vore problematiskt med tanke på principen om "armlängds avstånd".

Utredningen hoppas att bättre kännedom om samarbetspartners leder till en "självsanerande effekt" (s.420). Emedan reflektion och gott omdöme krävs i varje val av samverkanspartner, så berör resonemanget en spänning inom folkbildningens uppdrag: för

samtidigt som folkbildningen verkar utifrån demokratiska principer och motverkar odemokratisk verksamhet, så finns det i ett demokrati-*främjande* uppdrag också en tanke att samverka även med grupper som ännu utvecklar sina demokratiska värderingar och arbetssätt. En reflektion över denna balans behöver göras kontinuerligt, men utredningens förslag framstår inte som entydigt ändamålsenligt för detta.

Utredningen bär på en spänning i synen på samverkan: den beskrivs både som en risk och en tillgång. Sveriges kristna råd vill värna synen på samverkan som främst en tillgång. Det är också viktigt att påminna sig om att öppenhet och sårbarhet – alltså risk – är en ofrånkomlig del av äkta relation och ömsesidig samverkan.

Utredningens förslag om att införa antal samverkanspartners som en målandikator visar också på medvetenheten om att samverkan med många aktörer är central för det demokratiska samtalet. Studieförbunden inför just nu på eget initiativ ett nytt redovisningssystem där kommuner och regioner på begäran kan få information om bland annat samverkanspartner för verksamheter med fler än tio deltagare. Sådana åtgärder visar på en medvetenhet om betydelsen av transparens och reflektionen gällande val av samverkanspartners. Sveriges kristna råd välkomnar att Studieförbunden och andra aktörer tar initiativ för att förbättra transparens och rutiner, och förespråkar sådana lösningar framför utredningens förslag.

Mål och delmål – förslag till förtydliganden

Sveriges kristna råd slår vakt om ett bildningsideal bortom en nyttoaspekt för arbetsmarknaden, och förslår därför att införa "möjligheten till livslångt lärande" i det tredje delmålet. Bildningens grundstenar – såsom reflektion, samtalen och mötena – har ett egenvärde bortom mätbara resultat.

Folkbildningens betydelse för demokratin betonas i utredningen. Sveriges kristna råd välkomnar att utredningen genom de nya mål och delmål synliggör folkbildningsverksamhetens faktiska bidrag till samhället och demokratin.

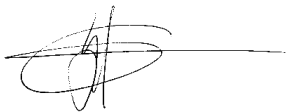
Sveriges kristna råd noterar att delmålen uttrycks i relativa (jämförande) snarare än absoluta termer. Ordet "fler" nämns upprepade gånger, vilket – mot vad vi anar är utredningens intention – riskerar att skapa en volymjakt. Fastän en strävan efter ökad mångfald och relevans är viktig, får det inte ske på bekostnad av fördjupning och kvalitén i befintlig verksamhet, något som nuvarande formuleringar riskera att skymma.

Övriga synpunkter

Sveriges kristna råd välkomnar förslaget om en särskild utredning om musikutbildningarna förutsättningar, eftersom dessa genom främst kyrkomusikerutbildningarna är centrala för flera av våra medlemskyrkors kompetensförsörjning.

Sveriges kristna råd noterade i samtal med folkbildningsaktörer, som våra medlemskyrkor är huvudmän för eller medlemsorganisationer i, några frågor som upplevs angelägna att klargöra i framtida utredningar och som gärna hade kunnat beröras i nuvarande utredning, bland annat huruvida villkoret (från Förordningen om statsbidrag till folkbildningen §11) om att allmänna kurser ska årligen utgöra minst 15% av folkhögskolornas verksamhet ännu är relevant och ändamålsenligt.

För Sveriges kristna råd

Sofia Camnerin, generalsekreterare, telefon: 08-453 68 01

Handläggare: **Benjamin Ulbricht**, telefon: 08-453 68 08